

Alexandru Fala

ÎN PRIZONIERATUL LUPTELOR ECONOMICE DE CULISE

Policy Brief

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiative
Sociale (IDIS) „Viitorul”

2011

Acest studiu este
parte componentă a
raportului IDIS de
prevenire a crizelor,
produs cu sprijinul
financiar al National
Endowment for
Democracy (NED).

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

POLICY BRIEF

ÎN PRIZONIERATUL LUPTELOR ECONOMICE DE CULISE

Alexandru Fala

Acest studiu este parte componentă a raportului IDIS de prevenire a crizelor, produs cu sprijinul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

Opiniile exprimate aparțin autorului. Nici administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de presă și comunicare publică al IDIS „Viitorul”. persoana de contact: Laura Bohantov - laura.bohantov@viitorul.org. adresa de contact:

www.viitorul.org

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui studiu trebuie să conțină o referință la seria de politici publice și IDIS „Viitorul”.

Pe parcursul anului 2011, mari companii și instituții financiare din Republica Moldova au fost afectate de evenimente care au fost catalogate în presă drept „atacuri raider”. Opinia publică din Moldova a fost bulversată de o serie de conflicte economice a căror actori nu puteau fi identificați cu ușurință. Scandalul cu demiterea directorului de la S.A. „Franzeluța” a fost un prim eveniment, continuând cu strania situație de lipsă a rezervelor de zahăr la S.A. „Bucuria” și culminând cu atacurile raider asupra instituțiilor financiare. Totodată, până acum nu a fost adusă o explicație clară a evenimentelor întâmplante. Chiar dacă finalitățile acestor acțiuni nu sînt bine cunoscute, putem presupune că unele dintre aceste episoade au legătură cu obținerea pârghiilor pentru administrarea acestor companii (fie prin obținerea unui pachet important de acțiuni în cadrul companiilor, fie prin instaurarea unui management favorabil inițiatorilor acestor acțiuni controversate).

Schimbarea propriu-zisă a proprietarilor sau a managerilor companiilor reprezintă o caracteristică normală a activității economice. În fond, unul dintre scopurile tranzacționării acțiunilor (de obicei a unor pachete mari) este obținerea posibilităților de influențare a managementului companiilor, inclusiv posibilitatea de a schimba conducerea firmei. Totodată, tranzacțiile cu acțiuni, care permit preluarea pachetului de control, pot fi categorisite în *achiziții neostile* și *ostile*. În cazul achizițiilor neostile, proprietarii companiilor acceptă vânzarea titlurilor de proprietate către persoanele ce au venit cu oferta de procurare. Un caz mai interesant pentru Republica Moldova îl reprezintă, totuși, achizițiile ostile. În cazul achi-

zițiilor ostile, preluarea controlului asupra companiei se realizează contrar voinței proprietarilor cu cote majoritare.

Achizițiile ostile sunt o practică des întâlnită în statele dezvoltate. Pentru realizarea acestui tip de achiziție se recurge la metode specifice:

- ✓ cel mai simplu procedeu constă în procurarea pachetului, ceea ce permite controlul companiei, prin achiziționarea treptată a acțiunilor de pe piață;
- ✓ o altă metodă, care este mai costisitoare, constă în propunerea din partea celui care intenționează să procure pachetul de control asupra companiei a unui preț pentru acțiuni, care este mai mare decît prețul de piață al valorii mobiliare. În aceste condiții, acționarii mici tind să-și vîndă acțiunile către cei care oferă un preț mai mare. În felul acesta, compania este preluată pe seama procurării titlurilor de proprietate ai micilor acționari. De multe ori, în companiile care au mulți acționari, nu e nevoie de a procura pachetul ce constituie 50% +1 din numărul total de acțiuni pentru a putea obține controlul companiei ci este de ajuns de a achiziționa un număr mai mic de titluri (un nivel minim ar fi de 10-15%);
- ✓ o a treia posibilitate, este destul de riscantă și nu presupune tranzacționarea efectivă cu titluri. Compania poate fi controlată fără a deține un pachet de control, ci prin instaurarea unui management favorabil. Astfel, achizitorul poate încerca să instaleze în funcție administratori pe care îi poate influența. În acest sens, cel ce dorește să obțină controlul companiei, poate încerca

atragerea de partea sa a unui număr minim de acționari, ceea ce i-ar permite votarea și stabilirea unui nou management (în schimbul acestei susțineri, acționarilor li se pot oferi anumite avantaje, de exemplu plata unor dividende mai mari).

În ultimul timp, pentru publicul moldovenesc a devenit familiar termenul *atac raider*. În linii generale, achizițiile raider reprezintă o formă specifică a achizițiilor ostile. Atacurile raider se realizează, de obicei, prin acțiuni care se află la granița dintre zona legală și cea ilegală, sau se produc utilizând practici ilicite. Totodată, achizițiile raider au loc sub o formă mascată și toate acțiunile, sunt legale din punct de vedere formal. În aceste situații, pentru detectarea aspectelor ilicite e nevoie de investigații serioase.

Achizițiile raider pot fi realizată sub diverse forme:

- ✓ Procurarea pachetului de control prin firme, formal independente de raider. Pentru a evita inconvenientele care apar în cazul procurării unor pachete mari de acțiuni, precum ar fi obținerea permisiunii Băncii Naționale pentru tranzacțiile în urma cărora o persoană va deține o cotă substanțială în capitalul băncii (cotă ce depășește 5%)¹, raiderul creează noi companii sau obține susținerea altor companii, care aparent sunt independente (de multe ori fondatorii firmelor sunt persoane interdependente, iar companiile apar în zone off-shore). Ulterior, firmele nou create procură pachete mici de acțiuni, și fie devin deținătorii legali ai pachetului de control, iar raiderul efectiv controlează compania, fie vând acțiunile raiderului sau altei persoane

¹ Articolul 15 din "Legea instituțiilor financiare nr. 550-XIII din 21.07.95". Preluat de pe: www.bnm.org

juridice interdependente cu raiderul.

- ✓ Crearea obstacolelor pentru funcționarea companiei și provocarea insolvenței ei. Ulterior, după ce compania este declarată în faliment, aceasta este procurată de raider. Piedici în funcționarea firmei pot fi create fie de către persoane ce dețin poziții importante în instituțiile publice (acestea pot crea piedici pentru activitatea companiei precum intensificarea controalelor din parte reprezentanților unor instituții publice cu funcții de control, ori tergiversarea unor proceduri de emitere a unor autorizații, permise), fie de manageri din interiorul companiei. În ambele cazuri, funcționarii publici și managerii fie sunt corupți, fie sunt constrânși să acționeze în acest mod.
- ✓ Impunerea acționarilor să se împrumute de la terți. Ulterior acționarii nu își onorează obligațiunile sau li se creează obstacole pentru achitarea datoriilor către terți. În aceste condiții, se apelează la instanțele de judecată, care decid stingerea datoriilor din contul cedării acțiunilor către creditor. Creditorul, fie este raider, fie are legături de interdependență cu raiderul. De obicei, acționarii care au un trecut „sumbru”, sunt mult mai ușor de „convinsi” să se împrumute.

În general, în cazul atacurilor raider organele statului cu funcții de control sau cele judiciare pot interveni în cazul sesizării din partea persoanei care a fost afectată de acest tip de tranzacții cu invocarea anumitor neregularități, de exemplu: încălcarea anumitor prevederi legale, impunerea forțată a semnării a unor documente. În limitele atribuțiilor sale, ar putea interveni și instituțiile statului fără sesizarea din partea terțelor persoane, însă doar, în cazul când sunt depistate încălcări

flagrante ale legislației sau există pericol pentru stat. Totodată atacurile raider se fac corect sub aspect legal, și în aceste condiții este extrem de dificil de a contracara aceste acțiuni prin implicarea instituțiilor statului, fără a avea la bază sesizarea din partea persoanelor prejudiciate. Această situație este valabilă și în cazul Republicii Moldova

Pentru majoritatea populației, achizițiile ostile, și în particular achizițiile raider, nu reprezintă un pericol major. În fond, atacul raider se soldează cu schimbarea proprietarilor și, de multe ori, cu schimbarea managementului companiei. Aceste tranzacții ar putea genera anumite riscuri:

- ✓ diminuarea nivelului concurenței pe un anumit segment al pieții. Compania-raider achiziționează firmele concurente, iar ulterior le falimentează;
- ✓ odată cu schimbarea managementului companiei, se recurge la disponibilizări masive ale personalului.

În Republica Moldova, cazul „Franzeleuța” și „Bucuria”, pot fi catalogate cu greu ca fiind faze ale atacurilor raider. Încercarea, până la urmă nereușită, de menținere a unei anumite persoane în calitate de director al SA Franzeleuța, ipotetic, poate fi legată de intenția terților de a avea anumite pârghii pentru influențarea activității companiei. Din motiv că în „Franzeleuța” cota majoritară aparține statului, este foarte dificil de a obține un anumit control prin procurarea sau preluarea titlurilor de proprietate. Decizia finală privind scoaterea la vânzare a acestei companii o ia Guvernul, iar luând în considerație importanța socială a companiei, este puțin probabil să fie adoptată o asemenea hotărâre. În aceste condiții, pentru a avea un anumit control asupra întreprinderii este, mult mai ușor, de a influența administrația companiei.

Este un caz ieșit din comun *anunțarea spontană a lipsei stocurilor de zahăr* la societatea pe acțiuni „Bucuria”. Această situație lasă largi spații pentru speculații. La acest moment, cea mai plauzibilă presupunere este ceea despre existența unor probleme în interiorul companiei. Dar și în acest caz este foarte straniu, cum poate apărea o astfel de problemă, ținând cont de faptul că activitatea oricărei întreprinderi, pe intern, se monitorizează continuu. În cazul reducerii stocului de zahăr, se recurge la suplینirea acestuia. Chiar și dacă sunt dificultăți cu suplینirea, golirea stocului nu se produce instantaneu. Din câte se cunoaște, pentru companie nu ar fi trebuit să existe probleme legate de aprovizionarea cu zahăr. Pe piață nu se atestă deficit și nici restricții suplimentare la importul de zahăr nu au fost introduse. În acest caz, are dreptul la existență și ipoteza privind acțiunile de rea-credință a unor persoane din interiorul companiei (ceea ce ar putea fi tratat ca un prim pas într-o achiziție raider).

În decursul verii anului 2011 mai mulți acționari, inclusiv investitori străini, ai băncilor din Republica Moldova au fost depozdați de titluri de participare: la „Moldova Agroindbank”, acestea constituie o cotă de 27,5% din capital, la „Universal Bank” - 78%, la „Banca de Economii” de 16% și la „Victoria Bank” de 5%. De asemenea, atacului raider a fost supusă și compania de asigurări „Asito”. Schema după care s-au produs atacurile raider a constat în emiterea unor decizii judecătorești, privind încasarea titlurilor de proprietate de la acționari în vederea achitării unor datorii mai vechi, pe care aceștia le aveau.

Un acționar rus de la „Universal Bank” în baza ordonanței emise de judecătoria sectorului Centru a cedat acțiuni companiei „Komer Food” din Panama pentru stingerea unei datorii de 5 mil.

USD. Ulterior “Komer Food” prin intermediul societății “Fincom” a vândut aceste acțiuni companiei “Mep Group”, înregistrată pe insulele Seychelles, contra sumei de 24 mil. MDL. Avocatul acționarului susține că decizia instanței de judecată s-a bazat pe copii ale unor contracte semnate în Rusia, în 2008, din care rezultă că clientul său s-ar fi împrumutat cu 5 mil. USD. De asemenea, toate citațiile la proces pe numele acționarului au fost trimise pe adresa parcerii sale. În baza acestor informații, putem presupune că investitorul rus nici nu a știut de acest proces.

O schemă similară a fost utilizată și în cazul atacului asupra băncii “Moldova Agroindbank”. Curtea de Apel Bender, cu sediul al Căușeni, a validat o hotărâre a Arbitrajului Ad Hoc din Sankt Petersburg luată pe 28 decembrie 2010, privind depozitarea acționarilor “Moldova Agroindbank” de 311 292 titluri, cu prețul nominal de 200 MDL, în contul achitării unor datorii mai vechi. Apoi acțiunile au fost trecute în proprietatea companiei “Merchant Outpost Company”².

În baza sesizării parvenite de la BC „Moldova-Agroindbank” SA, privind acțiunile pretinse a fi ilicite ale companiei “Merchant Outpost Company” a fost deschis dosar din partea procuraturii. Procurorii au obținut de la Judecătoria Buiucani sechestrul asupra a 44 140 acțiuni, restul acțiunilor, în volum de 267 152 unități, prin intermediul SA “Fincom” au fost înstrăinate deja unei companii off-shore “Global Systems Corp”, fiind imposibilă aplicarea sechestrului asupra acestora. Judecătorul de instrucție a respins și demersul procurorului privind efectuarea percheziției și ridicărilor de la registratorul independent SA “Fincom”³.

Până la urmă, aceste acțiuni s-au produs din cau-

² <http://www.zdg.md/investigatii/moldova-raider-srl>

³ <http://www.procuratura.md/md/news/1211/1/4146/>

za caracterului neclar în care se produce actul justiției în țara noastră. Acțiunile instanțelor judecătorești: transmiterea citațiilor la proces pe alte adrese sau luarea deciziilor în baza copiilor ridică multe semne de întrebare asupra caracterului nepărtinitor al acestor decizii. Această situație, indică încă odată asupra unei probleme grave, pe care o are Republica Moldova și anume calitatea actului judiciar. *Independența justiției rămâne un capitol care afectează grav atractivitatea Republicii Moldova pentru agenții economici străini și, implicit, constrânge mult antreprenorii locali, fapt ce cauzează pierderi pentru competitivitatea economiei naționale.* În acest sens, este relevant și clasamentul prezent în “Raportul Global de Competitivitate 2011-2012”, care la compartimentul independența justiției, plasează Republica Moldova pe locul 132 din 142 de state. *Această situație demonstrează încă o dată necesitatea urgentă de promovare a reformelor autentice în justiție și începerea luptei reale cu corupția.*

La acest moment, aceste evenimente nu reprezintă un risc major pentru populație. Până la urmă, indiferent de cine sunt proprietarii băncilor, ei sunt cointeresați în buna funcționare a acestor instituții. La rândul său, încrederea clienților este principalul ingredient ce asigură funcționalitatea băncilor. Din această perspectivă operațiunile de schimbare a deținătorilor unor pachete importante, nu pare a avea efecte adverse asupra depozitorilor și debitorilor. Totodată, în cazul majorității băncilor atacate: “Moldova Agroindbank”, “Banca de Economii”, “Victoria Bank”, nu se vor produce schimbări în managementul instituțiilor, luând în considerație că există acționari mai vechi care dețin pachete impunătoare.

Totuși, privite din altă perspectivă, evenimentele produse ridică semne de îngrijorare. În gene-

ral, în jurul activității economice din Republica Moldova în ultimii ani au apărut un șir de presupuneri (enunțate, în special, de mass-media sau de politicieni), care pot fi grupate în 4 ipoteze;

- ✓ *Ipoteza fiului* – emisă, preponderent până în 2010, și vehiculată în mod insistent de o parte din mass-media. Ipoteza se bazează pe prezumția că fiul președintelui Voronin, Oleg Voronin, a avut o extindere enormă a afacerilor, în perioada când tatăl sau a deținut această calitate, iar succesul fiului a fost determinat, inclusiv, și de *suportul incorect și neoficial* acordat de reprezentanții unor instituții publice cu funcții de control⁴. Din 2010, la această ipoteză se revine în mod fragmentar;
- ✓ *Ipoteza păpușarului* - exprimată de primul ministru Republicii Moldova. Conform acestei ipoteze în spatele mai multor scheme economice frauduloase existente în Republica Moldova se află Vlad Plahotniuc⁵. Această ipoteză este susținută și de o mișcare social-politică din Republica Moldova, precum și de un grup de oameni de afaceri, care de fapt identifică această persoană cu toate relele din Republica Moldova. Această ipoteză are și subtext politic fiind la moment, cel mai mult mediatizată;
- ✓ *Ipoteza celor 3 V* – ipoteză discutată, în special, în culise, constă în presupunerea că o mare parte din economia Republicii Moldova este împărțită și controlată de 3 persoane a căror nume sau prenume se începe cu litera V (Vlad Filat, Vlad Plahotniuc, Vladimir Voronin). Conform ipotezei, în prezent aceste persoane se confruntă pentru a-și putea con-

⁴ <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/International/56943/Profit-de-30-milioane-de-dolari-lunar-Oleg-Voronin-om-bogat-intr-o-tara-saraca.html>, <http://www.newsland.ru/news/detail/id/297455/>, <http://unimedia.md/13024>

⁵ <http://unimedia.md/?mod=news&id=35636>

solida pozițiile, utilizând în acest scop atât, resursele politice și administrative, fie chiar recurgând la acțiuni clandestine⁶;

- ✓ *Ipoteza altui/altor oameni de afaceri* – lansată ocazional de anumite persoane sau mass-media, se referă la cazuri particulare și presupune că în spatele unor scheme sunt anumiți oameni de afaceri din Republica Moldova (Victor Țopa, Viorel Țopa⁷, Veaceslav Platon⁸, etc).

Starea de lucruri, când una din aceste ipoteze s-ar confirma, categoric nu e de dorit pentru Republica Moldova. Concentrarea celor mai importante companii sau chiar a unor sectoare economice întregi în mâinile unui grup restrâns de persoane reprezintă riscuri certe pentru dezvoltarea ulterioară a țării:

- ✓ *tergiversarea sau realizarea denaturată a reformelor, în special pe domeniul justiției și instituțiilor publice și promovarea falsei lupte împotriva corupției. În vederea realizării intereselor economice personale se va încerca utilizarea aparatului administrativ, situație care de multe ori ar putea contraveni intereselor statului;*
- ✓ *sporirea aversiunii agenților economici față de inițierea unor proiecte în Republica Moldova sau cu cetățeni moldoveni;*
- ✓ *compromiterea parcursului european al Republicii Moldova.*

⁶ Ciurea, C., Cozonac, C., Litra, L., S. Lipcean, FINAN-TAREA PARTIDELOR POLITICE ÎN TRE TRANSPARENT SI OBSCURITATE, Politici publice. Nr. 8, 2010, IDIS-Viitorul, p.33, preluat de pe <http://www.viitorul.org/lib.php?l=ro&idc=295>

⁷ <http://www.privesc.eu/Arhiva/6421/Victor-Turcanu--ex-presedinte-al-VictoriaBank---Adevarul-despre-raiding-ul-bancar--cine-a-stat-in-spate->

⁸ <http://www.zdg.md/investigatii/moldova-raider-srl>

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

